

פנינה

כבר ממבט ראשון לא יכול להיות שום ספק: כאן עמד בית המיקדש. כאן יכול היה לעמוד רק בית מיקדש. המקום אומר כולו הוד אלוהי. בכל העיר העתיקה, בתוך החומות, אין שעל אחד של אדמה פנויה. הכל דחוס, בנוי, צפוף. ואילו כאן — מרחבים נשגבים. ובתוך המרחב העצום הזה, שמשמנה עב רים נכנסים אליו בין עמודים של שער ניצחון — ניצבים שני בתי המיסגד. במרכז: מיסגד כיפת הסלע. הכיפה מזהב, והסלע — מאמונה צרופה. קצת הלאה — מיסגד אל-אקסה, שפירושו "המרוחק" — שכן היה זה המיסגד המרוחק ביותר ממכה, כאשר הוקם עלי ידי הכליף עומר, יורשו של מוחמד.

★ ★ ★

כאן — הסלע

כראי בהחלט לשלם חמש או עשר לירות למדריך המיקצועי, שיוביל אותך על-פני הר הבית — ובמעמקי. "כאן היו אורות שלמה המלך. אחריו הקימו כאן הצלבנים את אורותיהם. כאן בעמודים רואים את התריצים שבהם היו קושרים את סוסיהם. כאן האבוס. כאן..." אבל האוון אינה שומעת. היא קולטת רח שים אחרים, פסוקים אחרים. "לפי המסורת זוהי פיסגת הר המוריה." אומר המדריך המסביר את מה שיש לראות על פני השטח. "דוד המלך הקים כאן את המזבח, ושלמה המלך בנה מסביב את בית המיקדש. המקום נשאר קדוש גם אחרי שטיטוס התריב את הבית השני. הנוצרים לא בנו עליו, הם רק סימנו אותו. הם בנו כנסייה יותר למטה, מקום שמיסגד אל-אקסה עומד. רק אחרי כיבוש הארץ על ידי הערבים הוקם כאן המיסגד." ואז באים פרטים, תאריכים, מידות, מחיר השטיחים (35 אלף דינאר, תרומתו של המלך חסן החמישי ממארוק). במרכז המיסגד — סבכה מעץ. בשום

הסלע פיסגת הר המור
שמיסגד מדרויהתירום, חצב דויד המלך את המזבח בסלע. מכאן עלה הנביא מוחמד לשמיים. מסביב לסלע האפור ניבנה ה מיסגד — על יסודות בית המיקדש.

לעמאן — הכפר שנהיה לבירה של ממלכה אשר לא היתה מקורם. ועוד קבר: אביה של הנסיכה דינה, אשתו הראשונה של חוסיין. הוא מת במצרים — והובא כאן לקבורת כבוד. ועוד קבר. כאן שוכב איש ששמו אומר הרבה להרבה ישראלים: עבד-אל-קאדר אל-חוסייני. דודנו של המופתי הגדול. הוא פיקד על חזית ירושלים, במלחמת תש"ח. הוא פיקד אישית על הקאסטל. הוא הצ' ליה לכבוש אותו מידי הפלמ"ח, אחרי שהפלמ"ח כבש את תו בפעם הראשונה. הפלמ"ח כבש את הקאסטל שוב, ושוב הסתער עבד-אל-קאדר בראש חייליו, לכבוש את ההר — או למות.

הוא מת, והובא לכאן כגיבור. אבל אז היתה משפחתו שליטה בירושלים הערבית. ביתו של המופתי ניצב מעל לכותל המערבי, ובשטח זהר שלטו השייכים והאימאים, בני משפחת אל-חוסייני. המשפחה ההאשמית חיסלה את השליטה הזאת. המופתי הוגלה, ושושלת החוסיינים רוסקה. שניים ניתלו, השאר ברחו.

★ ★ ★

אדם זקן וכפוף

חודש לפני מלחמת ששת הימים חזר המופתי להר הבית. סיפר מדרויהתירי רות טובחי אל-דיאני, שגולד על הרציון וחי בעיר העתיקה: "ראיתי אדם זקן וכפוף, בעל זקן לבן, מוקף חבורה של אנשים. הוא יצא ממיסגד אל-אקסה. שאלתי מי זה, אמר לי: המופתי, האג' אמין. אמרתי: איך השתנה! אמרו לי: הרבה דברים משתנים בעולם. באמת — הרבה דברים משתנים בי עולם." מלבד ירושלים הניצחית. ירושלים של הר הבית, ירושלים של הכותל, ירושלים של גאיות וגבעות ירושלים של זהב, ושל נחושת ושל אור. ושל זכרונות.

מיסגד אחר בעולם אין סבכה כזאת. כי ב שום מיסגד אחר בעולם אין הסלע. סלע פיסגת הר המוריה, הנושא את חותם רגלו של הנביא מוחמד, שעלה מכאן לשמיים וחר. זהו גם המיסגד היחידי בעולם, בו יכול מוסלמי להתפלל בכל כיוון שהוא — ולא דווקא לכיוון מכה.

ואם הכיפה מבחוץ יפה ונוצצת — הרי שמבפנים מיסגד הסלע הוא יצירה אמנותית מושלמת. אולי ה מיסגד היפה ביותר בעולם.

לא קיטש מן ה סוג המצוי בבתי כנסת יהודיים רבים, או בכנסיות נוצריות בליספור. כי אם קחים גיאומטריים טהורים, ביטוי עליון לדמות המופשטת.

★ ★ ★

קברו של גיבור הקאסטל

חשוב בחוץ — על השטח החשוף של ההר. לא כדאי למהר. כל פינה — פינה. הנה, למשל, קיר בקצה המערבי של ההר. לידו שער מעץ ירוק. קוראים לו שער ה מוגרבים. הוא סגור עכשיו. לא שווה מבט שני. אבל הקיר שלידו שווה הרבה מבטים. זהו הצד האחורי של הכותל המערבי.

הלאה. אל הביתן הנמוך וחסר-החשיבות, המשתרע בין שני שערים. בפנים ניצבת שורה של קברים מוסלמיים: ארונות-אבן ארוכים, מעל לקרקע, מכוסים בשטיחים ירוקים.

אחד מהם הוא קברו של השריף חוסיין, אבי המלך עבדאללה. הוא היה מלך ערב ושלט מכה, עד שבא איבן אל-סעוד וגירש אותו. הוא מת בגלות בקפריסין — והובא ארצה לקבורה. האנגלים הקימו לו עמוד זיכרון מול תחנת הרכבת הישנה בחיפה. וכאן הוא בא למנוחת עולם.

בנו עבדאללה מת לא רחוק מכאן. ליד העמוד השלישי, בתוך מיסגד אל-אקסה, אפשר לראות את סימן הכדור שפגע בעמוד השישי. אבל הוא לא נקבר כאן. הוא נלקח

אל-אקסה העומד בקצה הר הבית, ניבנה עלי ידי הכליף עומר לפני שניבנה מיסגד הסלע. בתמונה זו נראה שייך עיוור מתפלל ליד עמוד שייש. על העמוד נראה בבירור המקום בו פגע כדור, אשר נורה לעבר המלך עבדאללה, בהתנקשות ששמה קץ לחייו. תיקרת המיסגד שזורה זהב, אולם עדיין אין מעליו כיפה.